

Aleksandar JOKANOVIĆ

SJEĆANJE NA ŠEREMETOVA POKOLJENJA

Pripadam generaciji rodjenoj pred prvi svjetski rat. Generaciji koja je živjela, izrastala i stasala u burno predvečerje drugog svjetskog rata, u doba kad je fašizam počeo svoju najezdu u svijetu. To je doba vladavine nenarodnih režima, vrijeme zloglasne Obznane i političkog nasilja, ali i doba rađanja i buđenja napredne omladine, doba otpora narodnih masa.

I danas mi naviru sjećanja na te prohućale dane, na taj najsađržajniji i najdraži isječak moga života koji tada nisam mogao ni u potpunosti sagledati. Sva ta sjećanja nižu se i danas pred očima kao na neprekidnoj filmskoj traci; ona predratna Banjaluka, naše školovanje u gimnaziji, naše drugarstvo, svijetli likovi vrsnih profesora, njihovo povjerenje i odnos prema nama, tek nešto poodraslijim djacima, svojim učenicima, naš rad u gimnazijskom literarnom društvu "Mladost", one tihe skromne manifestacije 1. maja, kad su policajci na konjima i sa isukanim sabljama rastjeravali manifestante po Banjalučkom polju, zatim zabrana rada KP, da bi uskoro došlo do osnivanja RŠD "Borca" kao jednog od ilegalnih oblika djelovanja zabranjene Komunističke partije.

Kad sam završio osnovnu školu upisao sam se u I-b razred banjalučke gimnazije u školskoj 1921-22 godini.

Mnogi divni profesori ostali su mu u sjećanju, ali posebno bih istakao dvojicu profesora istorije: jednog kojeg sam manje poznavao, ali čiji me je jedan jedini gest do suza oduševio, i drugog kojega naše generacije neće zaboraviti sve dok i posljednji među nama bude živ. Istoriiju nam je u IV razredu predavao profesor Derviš Tafro. Mada smo imali udžbenik za istoriju, Tafro je predavanja diktirao, pa smo stoga njegova predavanja zapisivali u svesku. Sjećam se da sam za istoriju imao svesku crnih korica i na nju stavio naljepnicu "Tafrologija". Tafro je bio veoma kratko vrijeme profesor u Gimnaziji; ubrzo je premješten u Bansku upravu i postavljen za načelnika prosvjete. Ipak iznosim neke pojedinosti o njemu, iako one nisu vezane za njegovo službovanje kao profesora u gimnaziji, ali zaslužuju da ostanu zapisane. One upravo osvjetljavaju njegovu ličnost, kao čovjeka koji u to vrijeme po mom tadašnjem saznanju, nije bio naklonjen Partiji, ali čovjeka poštenog, dosljednog i rodoljubivog koji se kad je to trebalo uključio na svoj način u pokret otpora protiv okupatora i njegovih slugu. Tafro se u onim najtežim trenucima naše istorije, u doba crne okupacije i najžešćeg ustaškog terora, u razdoblju čovjekove probe savjesti i karaktera, dokazao i potvrdio.

Došla je 1941. godina. Sile mraka su prijetile da unište naše narode; njemački bajoneti i ustaške kame

Širili su novi poredak po našim bosanskim brdima. Tafro je još uvijek bio na dužnosti načelnika prosvjete. Već tih prvih dana ustaške strahovlade, na putu za Jajce u dolini Vrbasa stradala je grupa ustaških omladinaca. Tadašnji ustaški stožernik Viktor Gutić je "cirkularnim pismom" obavijestio i pozvao sve Hrvate službenike stožera da u zakazano vrijeme prisustvuju sahrani žrtava. Derviš Tafro je potpisao da je primio na znanje cirkularno pismo (potpisan se ćirilicom), ali sahrani nije prisustvovao. Sutradan je pozvan pred stožernika Gutića da izjavi zašto nije prisustvovao sahrani. Na sebi svojstven način, Tafro je jednostavno, ali smiono i hrabro odgovorio: "Na sahranu su pozvani samo Hrvati, a ja se osjećam Srbinom i zbog toga se nisam odazvao cirkularu." Dosljedan svojim riječima i ubjedjenjima, Tafro je na poziv ondašnjih vlasti koji je bio upućen "obespravljenim Srbima" da odmah predaju svoje radio aparate donio svoj aparat. Doista, takav ponos, ali istovremeno i prkos čovjeka istinskog rodoljuba zaslužuje svako poštovanje.

U V razredu gimnazije došao nam je Akif Šeremet za profesora istorije. Njegov utjecaj na učenike koji se već tada počinju odvajati po shvatanjima ispoljio se naročito kroz djelovanje literarnog društva "Mladost".
u upravi društva
Godinama su se smjenjivali učenici sa slobodarskim shvatanjima. Prvi koji mi je prišao i počeo sa mnom politički raditi bio je Veljko Djordjević, tada učenik VII razreda.

Veljko mi je dao knjigu Materijalističko shvatanje istorije od Voljgina, a kasnije sam čitao i proučavao Razvitak društva od F. Filipovića. Veljko me je kasnije "dobrovoljno" podučavao matematiku.

U to vrijeme iz banjalučke gimnazije po završenoj velikoj maturi izlazi generacija napredne omladine koju su predvodili Veselin Masleša, Fadil Maglajlić i drugi. Usljed porodičnih prilika, odgajajući se od najranijeg djetinjstva sam bez ičijeg tutorstva, a po prirodi buntovan sa razvijenim osjećanjem za pravdu, našao sam se u sredini napredne gimnazijske omladine, zahvaljujući u prvom redu Veljku Djordjeviću, kao što sam već naveo.

U toku školovanja održao sam nekoliko predavanja: "O novcu" "O roblju", "O uzrocima propasti Zapadnog Rimskog Carstva", "O značaju 1. maja", "O književnosti" i sl. O svim predavanjima koje sam održao prethodno sam se savjetovao sa Veljkom Djordjevićem i Vilkom Vinterhalterom. Sporazumjeli bismo se o izboru teme i materijalima koje treba koristiti, a zatim smo prije predavanja zajednički sve čitali, dali svoje mišljenje, a po potrebi primjedbe i dopune. Sjećam se da smo u društvu "Mladost" održali mnoga predavanja iz ekonomije. Danas mi izgleda da smo na taj način u onom razdoblju držali nekakav kurs iz političke ekonomije.

Sjećam se da se strogo vodilo računa o tome ko će biti knjižničar u našem društvu. On je svakog petra poslije podne dolazio i učenicima dijelio knjige iz naše

djačke knjižice. Tako je dolazi u bliži dodir sa djacima. Mnoge učenike starijih razreda upoznao je na predavanjima, često slušao njihove diskusije, te prema tome cijenio njihove sklonosti i preporučivao im knjige. Dužnost knjižničara obavezno je prelazila sa starije generacije na mlađu. Tako je u VII razredu ta dužnost povjerena meni; prije mene vršili su je nešto stariji drugovi: Vilko Vinterhalter, a još ranije Veljko Djordjević.

Razumije se da među gimnazijalcima nisu izostajali uobičajeni razgovori o RŠK "Borcu". Mnogi od nas bili su njegovi članovi, drugi simpatizeri i navijači, a poneki i u njegovoj upravi. Znali smo voditi dugerasprave o uspjehu ili neuspjehu kluba, o svakom održanom okršaju u zelenom polju, kao i o predstojećoj borbi s mjesnim rivalom "Kraišnikom", eksponentom tadašnje nazadne banjalučke čaršije. Kako smo ponosno stajali pred ormarićem RŠK "Borca" i zurili u izloženi telegram kojim se javlja da u naš grad dolazi FK "Dinamo" iz Moskve da bi odigrao utakmicu s našim "Borcem". Želja nam se nije ostvarila: naime, fudbalere iz Moskve nismo ni vidjeli ni pozdravili, jer su im vlasti zabranile ulazak u našu zemlju. Pored utakmice u Banjaluci, "Dinamo" je trebalo da odigra još dvije utakmice sa "Radničkim" iz Kragujevca i "Splitom" iz Splita. Inače je RŠK "Borac" bio i ostao zaklon za djelovanje KP u ilegalnosti. Oko njega su se okupljale sve napredne snage grada, radništvo, omladina i napredna inteligencija, isti-

na malobrojna u ono vrijeme.

Da se vratim svom drugom profesoru istorije. Akif Šeremet je došao u Banjaluku školske 1923/24. godine, a njegovim dolaskom izmijenio se iz osnova dotadašnji način učenja istorije. Nema više učenja "napamet", bez dubljeg razmišljanja, bez osvjetljavanja istorijskih pojava i njihovih uzroka. Za sve se traži logično objašnjenje i izvode odgovarajući zaključci. Takav način učenja, pogotovo ispitivanja, izazvao je kod nas šok i zabrinutost, a kod štrebera otvoreno negodovanje. Neki dojučerašnji dobri đaci sa ranijom ocjenom vrlo dobar, od sada su i pored nabubanog gradiva iz udžbenika dobijali kod Šeremeta ocjenu dovoljan (2) sa "kocem", kako je imao običaj kazati, "da se ne bi prevrnulaš.

Poslije izlaganja gradiva, profesor je na završetku časa ponovo govorio o uzrocima, a zatim izvodio zaključke. Njegova pitanja nisu glasila "kaži mi nešto o prvom srpskom ustanku 1804" ili "šta znaš o boju na Marici", nego je tražio odgovor "zašto je upravo 1804. u Srbiji došlo do ustanka, i zašto je ustanak uspio, odnosno "zašto je upravo 1371. došlo do bitke na Marici?" Takav način izlaganja i ispitivanja zainteresovao je mnoge od nas, jer smo shvatili šta on želi, pa smo nastojali da tako i odgovaramo.

Profesor Šeremet je bio dobar psiholog, a još

bolji metodičar. Promatrao je i birao među nama one za koje je smatrao da ih treba prihvatiti i usmjeravati. Iz naših prvih oskudnih odgovora, ubrzo je procijenio svakog od nas. Tako smo zahvaljujući njemu zavolili istoriju. Jednog dana imali smo čas istorije, a slijedećeg časa trebalo je da imamo srpskohrvatski, ali se profesor Dragutin Bajce razbolio, pa ga je zamijenio profesor Šeremet. Međutim, on niti je počeo predavati gradivo niti nas ispitivati, nego je iznenada upitao: "Ko će mi odgovoriti šta je to književnost?" Natječući se ko će prije nekoliko djaka je podiglo dva prsta. Profesor diže jednog od učenika, a on brzo odgovori: "Književnost je svako ono umno djelo koje ima vrijednost za jeda narod ili čitavo čovječanstvo." Sa svojim tipičnim osmjehom profesor mu reče: "To nije tačno". Svaki srednjoškolac može takvu definiciju književnosti gospodina Djordjevića veoma brzo i lako oboriti tumbe na glavu. Zar matematika nije umno djelo, zar to nisu fizika i kemija, pa ipak one nisu književnost nego nauke, što znači da smo definiciju književnosti onakvu kakva je data u vašim udžbenicima oborili tumbe. Prema tome, i dalje ostaje posebno pitanje: šta je književnost koju učimo, ali ne znamo šta je. U razredu je nastao tajac, a naša mlada lačka znatiželja dostigla je vrhunac. Profesor nastavi: "Onda do spoznaje šta je književnost da dodjemo drugim putem. Možda neko od vas zna šta je slikarstvo ili šta je muzika. Slikarstvo nije ništa drugo nego život, život iz-

ražen kistom i bojom. Prema tome je i muzika život izražen tonom i instrumentom, a van života ne postoji ništa drugo. Dakle, književnost je također samo život izražen riječima i mislima. Pod ovakvu definiciju književnosti možemo svrstati roman, novelu, odu, elegiju i slično."

U tako zanimljivom razgovoru i izlaganju našeg profesora prošla su nam oba školska časa. Saznali smo da izvan života nema ni književnosti ni slikarstva ni muzike. Od njega smo prvi put čuli da deduktivan metod izvođenja zaključaka i za dijalektički materijalizam. Naša skromna učenička saznanja bila su od tada obogaćena načim novim što nas je pokretalo na razmišljanje i međusobno česte i duge diskusije.

Doista je profesor Šeremet bio vrstan profesor i znalac, dobar propagator Partije, umješan organizator. Njegovo djelovanje među tadašnjim srednjoškolskom i naprednom radničkom omladinom ima neprocjenjiv značaj. Kad je zbog policijskog progona morao da napusti gimnaziju došao je u naš razred da se pozdravi. Na naše pitanje ko će doći da nam predaje istoriju nasmijao se i odgovorio: "Samo vi nastavite i dalje ovako kao do sad i ništa se ne bojte. Vi ste takva sredina na koju će svaki nastavnik morati da se privikne".

Kada se danas prisjetim naših gimnazijskih dana, sagledam ondašnji teror i gušenje svake slobodarske misli, ne mogu da se otmem utisku da smo mi u to doba ipak

bili "samo malo poodraslija djeca" koja su poštovala i cijenila profesora koje spominjem, i koja su i pored svoje mladosti uživala njihovo puno povjerenje i naklonost. Jer kako drugačije shvatiti i objasniti odnos djaka kad svom profesoru za vrijeme velikog odmora daje primjerak ilegalnog lista Proleter ili Borbe, ili nekog letka, a sa druge strane dobija od profesora zabranjenu literaturu za pripremanje predavanja.

Koliko se danas sjećam, negdje u ljeto 1927. godine prikazivan je u Banjaluci krajnje reakcionaran film Crvena moskovska plesačica koji je novu sovjetsku vlast polistovjetio sa bezvlašćem, a crvenoarmajce prikazao kao bandu pljačkaša po vozovima. Film je prikazivan u ondašnjem kinu "Edison". Nekoliko dana nakon njegovog prikazivanja povaa me je Vilko Vinterhalter da se nadjemo radi nekog zadatka, pa smo se po završetku posljednje predstave sastali pred kinom. Tada mi je Vilko rekao da po svaku cijenu moramo uništiti film. Na prostoriji u kojoj je bila smještena kino-aparatura bila su željezna vrata koja pored svih pokušaja nismo mogli otključati, a provaliti ih je bilo nemoguće. Onda je Vilko predložio da makar iz izloga pred kinom izvadimo sve slike, a vlasniku Kovaču pošaljemo prijeteće pismo da ovakve filmove više ne prikazuje. Kako smo se dogovorili, tako smo i učinili. Slike smo sutradan odnijeli u Kunštekovu stolariju i sakrili na tavan, a poslije izvjesnog vremena metnuli smo ih u koverat i uba-

cili u vlasnikov stan kroz prozor. Mađa film nismo uspje-
li da uništimo, ipak smo urazumili Kovača i pokazali mu
da u gradu postoji organizacija koja ne želi da se takvi
filmovi prikazuju. Bilo mi je jasno da iza zadatka koji
sam primio od Vilka stoje komunisti i KP, a ko je njemu
prenio zadatak nisam znao, ali sam vjerovao da je to uči-
nio Šeremet. Zahvaljujući Šeremtovom radu i njegovim nap-
rednim djacima, u gimnaziji se sve više osjećao utjecaj
Partije. Profesor je okupio djake Veselina Maslešu, Fadi-
la Maglajlića iz starijih generacija, zatim Veljka Djir-
djevića, Vilka Vinterhaltera i mnoge druge od mlađjih.

Zbog širenja napredne misli i djelovanja u gim-
naziji tokom 1926. godine, Ministarstvo prosvjete je obra-
zovalo tri komisije sa zadatkom "da ispitaју, vide i utvr-
de ko to širi komunističku propagandu u gimnaziji". Naj-
prije je došla komisija iz Beograda, zatim iz Čačka i na
kraju iz Sarajeva na čelu sa Djokom Kovačevićem. Sve komi-
sije su pojedinačno pozivale profesore u direkciju i ispi-
tivale, nastojeći da otkriju propagatore Partije, ali ni-
su imale uspjeha. Svi profesori su odgovorili da o tome
ništa ne znaju, ali su ipak profesori Mika Miličević i
Ilija Kečmanović po odlasku sarajevske komisije bili pre-
mješteni u Učiteljsku školu.

U to vrijeme je u Učiteljskoj školi bilo zakaza-
no predavanje na temu "Idealizam i materijalizam", a preda-

vač je trebalo da bude djak te škole Branko Matavulj. Dan prije zakazanog predavanja pozvao me je profesor Šeremet i rekao mi da bi trebalo da odem na predavanje i da učestvujem u diskusiji. On mi je sažeto izložio šta će po prilici govoriti predavač. Po njegovom kazivanju "idealista će biti siromašan, suh i zanesen čovjek, skromne vanjštine i još skromnijeg odijela", a realista "ugojen fini gospodin, elegantan, sa dubokim džepovima punim para". Zatim me je podučio kako da usmjerim svoju diskusiju. Naglasio je da se istorijski materijalizam kao nauka o zakonima društvenog razvitka izgrađivao u borbi protiv idealizma. Nastao je kao rezultat savladjivanja idealizma, otprilike onako kao što je znanstvena hemija nastala kao rezultat savladavanja alhemije. U razdoblju "djetinjstva ljudskog roda" nije bilo društvene svojine, ugnjetavanja ni društvene nejednakosti. Spomenuo je i prvog osnivača građanskog društva Rusoa i njegovu teoriju o uzrocima postojanja privatnog vlasništva, društva i države. Ruso vidi te uzroke u svijesti ljudi, jer po njemu "svijest određuje način života, a to je upravo idealistički pogled na istoriju". Uputio me je u Engëlsovo mišljenje o nedosljednosti francuskog materijalizma, jer je to materijalizam odozdo u tumačenju prirode, a idealizam odozgo u tumačenju društva. Svoje izlaganje je zaključio riječima: "Marks i Engels su prvi u istoriji stvorili nauku o društvu - istorijski materijalizam prema kome socijalni, poli-

tički i duhovni proces uvjetuju način proizvodnje materijalnog života uopšte. Dakle, svijest ljudi ne određuje način njihovog života, već naprotiv - njihov društveni način života određuje njihovu svijest. Sve ovo, ukoliko sam s obzirom na moje tada još oskudno znanje mogao da shvatim i zapamtim, iznio sam u diskusiji i kritikovao predavača i njegovo usko i jednostrano shvatanje, jer je on postavio cijelu stvar upravo onako kako je Šeremet i pređvidio. Sala učiteljske škole bila je puna, a prisustvovao je i direktor škole Veljko Vujasinović. Direktor je bio dobar i pošten čovjek, pun ljudskih vrlina. Po političkom opredjeljenju bio je daleko od Partije, ali je još kao omladinac pripadao grupi "Mlada Bosna" zbog čega su mu tadašnje vlasti sudile. Nakon mog izlaganja, direktor škole se okrenuo prema meni, podigao se sa stolice i ljutito dobacio: "Izgleda da među vama ima još uvijek onih iz 1926. godine". Iza toga je prekinuo svaku dalju diskusiju.

Akifa Šeremeta, profesora istorije, dijalektičara i propagatora marksizma zaticali smo kako u slobodnom vremenu, odjeven u radnički kombinezon, podiže kuću na Hissetima. Mnogi od nas njegovih djaka pomagali su mu u dovlačenju pijeska iz Vrbasa. Kad je u rekordnom vremenu sagradio kuću, svojom rukom je kao najbolji stolar strpljivo pravio svaki komad namještaja. Uopšte je i kao ličnost bio veoma zanimljiv. Ponekad je na času znao da nam govori kako se prave cipele, upoznajući nas kao kakav iskusan obu-

čar sa pojedinim procesima rada, da bi na kraju istakao kako je vrijednost tako izgrađenih cipela "društveno potreban rad uložen za njihovu izradu". U nedavnom razgovoru s Todorom Vujasinovićem o nekim predratnim događajima u Banjaluci saznao sam od njega da su svojevremeno jedino Akif Šeremet i Veselin Masleša pohađali i završili tada poznati Meringov institut.

U ljeto 1928, u gradu je plakatirano predavanje "Selo i grad" koje je trebalo da održi Adam Pribićević u Hotel "Bosni". Te večeri prije predavanja našao nas je na korzou profesor Šeremet i rekao da dodjemo na predavanje. Meni je dao zadatak da odmah'odem kod Nike Miličevića i obavijestim ga da takodje treba doći na predavanje. U zakazano vrijeme ušao je predavač sa drom Brankom Čubrilovićem koji ga je predstavio kao pukovnika u penziji i agronoma sa Kosova Polja. Sala je bila puna, a prisustvovao je i naš tadašnji direktor dr Vaso Glušac. Po završenom predavanju, za diskusiju se javio nama nepoznat sredovječan i mrčav čovjek u crnom odjelu, sa velikom crnom kravatom. Prije nego što je počeo da govori, o sebi je iznio "da se slučajno kao prolazni putnik zatekao toga dana u hotelu, vidio da se drži predavanje, pa pošto ga je tema zainteresovala, odlučio je da učestvuje u diskusiji" i naglasio da je po svom ubjedjenju socijalist.

Iza njega se za diskusiju javio Akif Šeremet. Još i danas se sjećam pojedinih isječaka iz njegove diskusije: "Gospodine Adame Pribićeviću, pukovniče u penziji i agronome sa Kosova Polja. Kad sam ja bio mali, onda me je moja ebejka znala ponekad povesti na vašar. Na vašaru sam prvi put vidio kako se djeca okreću u čevrndiju, na ono me što se zvalo ringišpil. Čitavo vaše večerašnje izlaganje nije ništa drugo nego samo jedan veliki ringišpil koji se okretao, a ništa nam nije rekao o poznatim suprotnostima između sela i grada, a to smo upravo očekivali da ćemo čuti. "Zatim je mirno počeo da govori o postojećim suprotnostima između sela i grada. Podvukao je da svaki seljak i radnik koji je bio na selu vrlo dobro zna i osjeća seosku bijedu, patnju i grad. Međutim, seljak ne zna zašto gladije, zašto živi u nemaštini i bijedi, a još manje zna kako da se spase iz te nevolje. Da bi to saznao, on treba da shvati otkud potiču ove nevolje u gradu i selu, da sazna stvarne uzroke. Seljak koji nema konja da upregne u plug ne živi od zemlje i svog domaćinstva, nego od svog najamnog rada. Takav seljak je sušta slika i prilika gradskog radnika-proletera, jer je i on stvarno proleter (tek mnogo kasnije sam saznao da se Šeremet u diskusiji pozivao na pojedine Lenjinove misli iz djela O seoskoj sirotinji).

Kad je profesor završio svoje izlaganje podigao se direktor Glušac, okrenuo se prema prisutnim učenicima i naredio da odmah napuste salu. Stoga smo se morali dublje povući i skloniti iza stubova da bismo sačekali kraj. Dis-

kusija je bila prilično zanimljiva i otegla se duboko u noć. Najzad je sve prekinuo dr Branko Čubrilović i obratio se predavaču: "Moj Adame, ne možeš ti sa Akifom izići na kraj. On je skoro objavio književnu studiju o Bogdanu Popoviću u kojoj ga je ispreskakao. Ti se sada lijepo požuri na stanicu da ti ne umakne voz."

Dok sam još bio učenik sedmog razreda gimnazije, u Banjaluku je je došao moj otac Aleksa da obidje mene i mog mlađeg brata Nikolu i da vidi kakvi smo djaci. Otišao je kod direktora Glušca da se raspita kako mu djeca uče. Poslije razgovora sa direktorom rekao mi je između ostalog da je od njega čuo da će profesor Šeremet biti uskoro uhapšen. To me je i zaprepastilo i veoma ražalostilo, pa sam iste večeri otišao do profesora da mu to saopštim, ali ga nisam zatekao kod kuće. Rekao sam njegovoj supruzi Rafiji šta sam čuo od oca i zamolio je da to kaže profesoru kako bi mogao skloniti kompromitujući materijal ukoliko ga ima kod kuće.

Profesor Šeremet je 1928. godine izdao književnu studiju "Bogdan Popović", zbog čega je protiv njega bio pokrenut krivični postupak pred Okružnim sudom u Banjaluci. Kako je tužilac okvalifikovao "počinjeno" krivično djelo nije mi poznatom niti znam kad je zakazan prvi pretres, ali se sjećam da je suđenje bilo zakazano ljeti i da je Šeremet na ovo suđenje došao u Banjaluku iz koje je ranije bio interniran. Ovo mi se usjeklo duboko u sjećanje radi

sljedeće pojedinosti. Naime, policija je u gradu budno pratila svaki profesorov korak, kao i sva lica sa kojima se sastajao. To je bilo upravo vrijeme raspusta; mnogi od nas razdvojeni po raznim gradovima i fakultetima našli smo se ljetne večeri na banjalučkom korzou. Šetajući primijetili smo našeg profesora, kako drži ispod ruke istaknutog opozicionog političara protiv Dušana Kecmanovića. Pri susretu nam je u prolazu tiho dobacio: "poslije korza da se nadjemo u bašti Hotela "Bosna". Tako se povećala grupa njegovih učenika našla sa njim, a kako se u to vrijeme u Banjaluci nalazio i Veso Masleša, to je i on sjedio s nama. Tako su se oko profesora našli učenici nekoliko generacija. U neposrednoj blizini našeg stola, do baštenske ograde prema tadašnjoj kući trgovca Sarafića, sjedila je grupa banjalučkih trgovaca i bogataša. Sjećam se da su među njima bili Mile Janković, vlasnik gvoždjarske radnje, i kožar Kosta Božić. Primijetio sam da nas pažljivo posmatraju i osluškuju naš razgovor. Onda se njihovom društvu obratio Mile Janković i pokazujući na naš sto rekao: "Vidiš komuniste gdje su se zajedno našli. Šta li spremaju i šta li se dogovaraju."

To je bilo moje posljednje viđenje i posljednji razgovor s profesorom Čeremetom. Bio je to rastanak zauvijek sa drugim čovjekom.